

peäle hallastab ning omma sanna walgust rohkes-
te sinnule pakkub. Temma puab sind se läbbi
pimmedusse rigist peasta, sind ommaks lapses
walmistada, ning kui sa temma sanna tännoga
wastowottad, ning lassed temma Waino läbbi
omma süddant parrandada, siis temma tahhab
sind iggaweste rõmustada.

Pallu ka nende eest, kes ommast warrandussest
middagi on jagganud sinno kassuks, et sinna se
ramato alwa hinnaga woid osta; pallu Jumma-
lat, et temma neid tahhaks täita keikide waimolik-
ko annettega. Kui sa nüüd tännoga Jummalale
heldust õppid tundma, ning noudma temma mele
pärast olla, siis saab Kristus tõeks teggema, mis
temma on tootanud Matt. XIII, peat. 12 salmis:

Bennel on, ning sedda hästi prugib, sellele peab
antama/ ja temmal peab kül ollema.

Ugga selle sure Jummalale, kes paljo ennam kui rohkest
tehha üle keige se, mis meie pallume ehk moistame, sedda wäg-
ge möda, mis meie sees wägget on, selle sammale olgo au koge
goduses Kristusse Jesusse sees keige rahwa põlwes
iggaweseks aiaks iggaweste, Amen.

Monningarte Sannade Selletus.

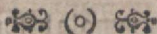
Halleluia/ se on: kiitke Jummalat.

Bürieleison, se on: Jõsand, heida armo.

Jesus on A ning W, se on: Jesus on Alginne ning Ws.

Jesse on kuninga Lawete isä nimmi, sepärast Jesse

jaar tähhendab Lawete suagu wõõsa, kust Kris-
tus lihha polest pidid sündima.

Önsa

Önsa Eutterusse Katelismusse

1 Öppetus/

mis sees on

- 1) Wiis Peatükki.
- 2) Homiko, Öhto, ning Sõma-aiä-Walwed.
- 3) Öppetus sest Melewallast pattud andeks
anda.
- 4) Watto Tunnistusse Sannad.
- 5) Kõddo-Öppetus.
- 6) Küssimiste ning Kõstmiste Sannad.

2 Lühhikenne Selletus Küssimiste ja Kõstmiste Sannade sees.

Trükkitud 1729 Aastal.

Matteusf. Nam. XXII. Peatükki.
37-39 salmist sadit.

Jesus ütleb:

Sinna pead

Issandat omma Jummalat
armastama

keigest ommast süddamest/
ja

keigest ommast hingest/
ja

keigest ommast melest.

Sesamma on

se essimenne ja suur kässo-sanna.

Agga se teine

on temna sarnane:

Sinna pead omma liggimest armastama
kui isse-ennast.

Rom. Nam. III Peat: 31 salmis.

Kas

meie siis kässo tühjaks teine usso läbbi?

Ei mitte/

waid

meie kinnitame kässo.

Meie Kristi-Oppetusse
wiis Peatükki.

Esimesenne Peatük.

Jummalat kunnest Kärsust.

Esimesenne Käsk.

Sin ei pea mitte teisi Jummalaid ol-
lema minno kõrwas.

Wis se on?

Meie peame Jummalat ülle keige asjade kart-
ma, armastama ning temna peäle lootma.

Teine Käsk.

Sinna ei pea mitte Jummalat omma
Issanda nimme ilma asjata sühho wõt-
ma; sest Issand ei jatta tedda nuhtlema-
ta/ kes temna nimme kurjaste pruugib.

Wis se on?

Meie peame Jummalat kartma ning armasta-
ma, et meie temna nimme juures mitte ei nea, ei

wannu, ei lausu, ei walleta egga petta; waid et meie sedda feige hädda sees, appi hüame, pallume, lidame ja tänname.

Bolmas Käst.

Sinna pead pühapäwa pühitsema.

Wis se on?

Meie peame Jummalat kartma ning armastama, et meie jutlust ning temma sanna ei põlga; waid et meie sedda pühaks peame, heal meel kuleme ning oppime.

Ueljas Käst.

Sinna pead omma isä ja omma emma auustama/ et sinno käsfi hästi käib/ ning sinna kaua ellad ma peäl.

Wis se on?

Meie peame Jummalat kartma ning armastama, et meie ominad wannemid ja isändid ei põlga, egga wihhastä; waid et meie neid auustame, teenime, nende sanna kuleme, ja neid armsaste ning kalliste peame.

Wies Käst.

Sinna ei pea mitte tapma.

Wis se on?

Meie peame Jummalat kartma ning armastama, et meie omma liggimesse ihhule ühtegi kahjo ehk kurja ei te; waid et meie tedda aitame, ning temmale head teme feige ihho hädda sees.

Bues Käst.

Sinna ei pea mitte abbiello ärrarikkuma.

Wis

Wis se on?

Meie peame Jummalat kartma ning armastama, et meie käsimate ning puhtaste ellame kõnnette ning teggude sees, ning et iggäüks peab omma abbikasa armastama ja auustama.

Seitsmes Käst.

Sinna ei pea mitte warrastama.

Wis se on?

Meie peame Jummalat kartma ning armastama, et meie omma liggimesse rahha ehk warra ei wotta, egga karwala kauba, egga pettise tõga enneste põle ei kisu; waid et meie temma warra ning peatoidust aitame käsawatada ning hoida.

Rahheksas Käst.

Sinna ei pea mitte üllekohto tunnista ma omma liggimesse wasto.

Wis se on?

Meie peame Jummalat kartma ning armastama, et meie omma liggimesse peäle mitte karwastaste ei walleta, tedda mitte ei petta, keelt ei pekka, egga kurje kõnnesid temma peäle ei tõsta; waid et meie temma eest kostame, keik head temmast kõnneleme, ning keik asjad heaks kåname.

ühheksas Käst.

Sinna ei pea mitte himmustama omma liggimesse kodda.

Wis se on?

Meie peame Jummalat kartma ning armastama, et meie omma liggimesse pärandust ehk kodda karwalusfega ei pua, egga digusse nimmel enneste põle ei kisu; waid et meie tedda aitame, et temma sedda ennesele woiks piddada.

U 3

Rim.

Kümnes Käst.

Sinna ei pea mitte himmustama omma liggimesse naest/ sullast/ ümmardajat/ weiksid/ egga muud/ mis temma pärrast on.

Mis se on?

Meie peame Jummalat kartma ning armastama, et meie omma liggimesse naest, perret, ehk weiksid ärra ei awwatelle, egga wäggise ei wotta; waid et meie neid mainitseme, et nemmad paigale jäwad, ning terwad, mis nende kōhhus on.

Mis ütleb nüüd Jummal keikist neitsinatsist kaskudest?

Temma ütleb nenda: Minna se Jssand/ sinno Jummal/ ollen üks wägga wiha ne Jummal/ kes wannematte patto nuhtleb laste kätte kolmandamast ning neljandamast põlwest sadik/ kes mind wihtawad. Agga neile/ kes mind armastawad/ ning minno kaskud pearwad/ teen minna head tuhhandest põlwest sadik.

Mis se on?

Jummal ahwardab nuhhelda keik, kes needsinnatseb kaskud ülleastwad; sepärrast peame meie temma wiha kartma, ning mitte nendefinnaste kaskude wasto teggema; agga temma tootab armo ning keik head keikile, kes need kaskud pearwad, sepärrast peame meie tedda ka armastama, temma peale lootma, ning hea melega temma kasko möda teggema.

Tei

Teine Peatük.

Pühast Risti Ussust.

Esimenne Öppetus:

Lomisest.

Mingussun Jummal se Jssa/keige wäggerwama taewa ning ma Loja sisse.

Mis se on?

Minna ussun, et Jummal mind ning keik loomad on lonud, ihho ning hinge, silmad, kōrwad, ning keik liikmed, moistust ning keik meled on andud, ja weel hoiab; ning pealegi rided, kingad, sömisse ning jomisse, kōdda ning maia, naese ning lapse, põllo, weiksid, ning keik wilja, keik ihho ning ello tarwidust ja toidust rohkeste ning iggapäär ka annab, ja keige hädda ning kurja eest hoiab ning kaitseb, ning se keik teeb temma issalikust jummalikust armust ja heldussest, ning ei mitte sepärrast, et minna sedda wäart ehk tenimud olen; se eest on minno kōhhus tedda kita, tannada, tenida, ning temma sanna kuulda; se on tõeste tõssi.

Teine Öppetus:

Ärralummastamisest.

Minna ussun Jssusse Kristusse Jummalaino Poia meie Jssanda sisse/ kes on sadud pühast Waimust/ ilmale todud neitsist Mariast/ kannatamud Pontiusse Pilatusse al/ risti peale podud/ surnud ning mahhamaetud/ alla lainud pōrgo

A 4

hau

hauda / kolmandamal päwal jälle ülles-
tousnud surnust / ülleslainud taewa / is-
tub Jummalal omma keigewäggewama
Jessa parramal kael / seält temma tulleb
kohhut moistma ellawatte ning surnutte
peale.

Mis se on?

Minna ussun, et Jesus Kristus tõsine Jum-
mal, kes ommast Jessast iggawest sündinud, ning
ka tõsine inimenne, kes neitsist Mariast ilmale
todud, minno Jessand on, kes mind ärrakaddu-
nud ja hukkamoiistetud inimest on peästnud
ning lunnastanud keikist pattust, surmast, ning
kurrati wäest, ei mitte kulla ehk hõbbedaga, waid
omma pühha kalli werrega, ning omma ilmasüta
kannatamisest ning surmaga, sepärrast et minna
temma omma pidin ollema, ning temma rikis
temma al ellama, ning tedda temma iggawesse
õigusse, waggadusse ning õnnistusse sees, nenda
kui temma on üllestousnud surnust, ellab ning
wallitseb iggaweste, se on tõeste tõssi.

Kolmas Dypetus:

Pühhitsemisest.

Minna ussun pühha Waimo sisse / iht
pühha risti-koggodust / pühhade õsfasa-
mist / pattude andeks-andmist / lihha ülles-
tousmist ning iggawest ello / Amen.

Mis se on?

Minna ussun, et minna ommast melest ja wäest
mitte ei woi JEsusse Kristusse omma Jessanda sisse

se uskuda, egga temma jure sada; waid pühha
Waim on mind ewangeliummi läbbi kutsnud, om-
ma annettega walgustanud, ning õige usso sees
pühhitsevad ja hoidnud, nenda kui temma keige
pühha risti-koggodusse ma peäl kutsub, koggub,
walgustab, pühhitseb, ning JEsusse Kristusse
jures õige ning aino usso sees hoiab, sesamma
risti-koggodusse sees temma minnule ja keikile usk-
likkudele iggapäaw keik pattud rohkeste andeks an-
nab, ning wiimisel päwal mind ja keik surnud ül-
lesärratab, ning minnule keige usklikkudega Kris-
tusse sees iggawest ello annab, se on tõeste tõssi.

Kolmas Peatük.

Pühhast Jessa meie Palkwest.

Jessa meie / kes sa olled taewas / pühhit-
setud sago sinno nimmi / tulgo meile
sinno riik / sinno tahtminne sündko kui tae-
was / nenda ka ma peäl / meie iggapäawast
leiba anna meile tännapäaw / ja anna
meile andeks meie wõllad / kui meie an-
deks anname omma wõlglastele / ning är-
ra sata meid mitte kiusatusse sisse / waid
peästa meid ärra sest kurjast / sest sinno pär-
ralt on se riik / ning se wäggi / ning se au ig-
gawest / Amen.

U 5

Jessa

Jesfa meie / kes sa olled taewas.

Mis se on?

Jummal tahhab meid se läbbi armolikkult küt fuda, et meie peame uskma, tedda meie õige Jesfa ning meid temma õiged lapsed ollewad, et meie julgeste ning kindla lotusfega tedda peame palluma, nenda kui armad lapsed omma armsa isfa palluwad.

Esimesne Palwe.

Pühhitsetud sago sinno nimmi

Mis se on?

Jummala nimmi on kül issienneses pühha; agga meie pallume sesinnatse palwe sees, et se ka meie jures saaks pühhitsetud.

Kuida sünnib se?

Kui Jummala sanna selgeste ning puhtaste õppetasse, ning meie ka pühhaste kui Jummala lapsed sedda möda ellame, sedda aita meid, armas taewane Jesfa; agga kes teist wiisi õppetab, ning elolab, kui Jummala sanna õppetab, se ei pühhitse mitte meie seas Jummala nimme; se eest hoia meid, armas taewane Jesfa.

Teine Palwe.

Tulgo meile sinno riik.

Mis se on?

Jummala riik tulleb kül ilma meie palweta issiennesest; agga meie pallume sesinnatse palwe sees, et se ka meie jure tulles.

Kuida sünnib se?

Kui se taewane Jesfa omma pühha Waino meile annab, et meie temma pühha sanna temma arm

mo

mo läbbi ussume, ja Jummala meie pärrast ellame siin aialikkult ning seal iggawest.

Kolmas Palwe.

Sinno tahtminne sündko kui taewas / nenda ka ma peäl.

Mis se on?

Jummala hea armolinne tahtminne sünnib kül ilma meie palweta; agga meie pallume sesinnatse palwe sees, et se ka meie jures sünniks.

Kuida sünnib se?

Kui Jummal keige kurja nou ning tahtmisses rikkub ning kelab neid, kes meid ei tahha lasta Jummala nimme pühhitsetuda, egga temma riiki meie jure tulla, kui on kurati, ma ilma ning meie lihha tahtminne; waid kinnitab ning hoiab meid kindlaste omma sanna ning usko sees meie otsani, se on temma armolinne ning hea tahtminne.

Ueljas Palwe.

Meie iggapäwast leiba anna meile tänapäaw.

Mis se on?

Jummal annab iggapäwase leiba kül ilma meie palweta keikile kurja inimestele; agga meie pallume sesinnatse palwe sees, et temma meile annaks sedda moista, ning tämoga wastowotta meie iggapäwase leiba.

Mis on iggapäwane leib?

Keik, mis meie ihho toiduskes ning ülespidamiskes tarwis lähhäb: söminne, jominne, rided, kingad, kodda, maia, põid, weiksed, rahha, warra, wagga abbifasa, waggad lapsed, wagga perre, waggad

waggad ning tru-id üllemad, hea wallitus, hea ilm, rahho, terwis, aus ello, head söbrad, tru-id naabred, ning muud nisuggused asjad.

Wies Palwe.

Ja anna meile andeks meie wöllad / kui meie andeks anna meile omma wölglastele.

Wis se on?

Meie pallume sesinnatse palwe sees, et se taewane Jäsa mitte ei tahhaks wadata meie pattude peäle, egga nende pärrast meile sedda feelda, mis meie pallume; sest meie ep olle sedda mitte wäart, mis meie pallume, ning ep olle sedda ka mitte teninud; waid temma tahhaks meile sedda keik armust anda, sest et meie iggapääw paljo patto teme, ning selget nuhtlust tenime. Suis tahhame meie ka süddamest andeks anda, ning heal melel head tehha neile, kes meie wasto eksiwad.

Aues Palwe.

Ding ärra sata meid mitte kiusatusse sisse.

Wis se on?

Jummal ei kiusa kii keddagi, agga meie pallume sesinnatse palwe sees, et Jummal meid tahhaks hoida ja üllespidada, et kurrat, ma-ilm ning meie lihha meid ei petta, egga sata ebba-usso, kaksipiddimötlemisse, ning monne mu sure patto ning häbbisisse, ning kui meid sega peaks kiusatama, et meie kummatagi wiimselt ärrawoidame, ning woimust same.

Seitsmes Palwe.

Waid peästa meid ärra sest kurrast.

Wis

Wis se on?

Meie pallume sesinnatse palwe sees kui ühhel hobil, et se taewane Jäsa meid tahhaks peästa keik gesuggusest ihho ning hinge warrandusse ning au kahjust, ning wimaks, kui meie surma tunnite tuleb, önsa otsa meile anda, ning armoga sesinnatsest hädda orrust ennese jure taewa wotta, Amen.

Wis on Amen?

Se on, et minna pean kindlaste uskma, et se taewane Jäsa meie palwed heldeste on wastowotnud ning kuulnud; sest et temma isse on meid käästnud nenda palluda, ning tootanud, et temma meid tahhab kuulda. Amen, Amen, se on: jah, jah, se peab tõeste nenda sündima.

Neljas Peatük.

Pühhasi Ristmisest.

Wis on Ristminne?

Ristminne ep olle mitte paljas wessi, waid üks nisuggune wessi, mis Jummal käästus on seätud, ning Jummal sanna ähtepandud.

Wis Jummal sanna se on?

Kui meie Jäsa Jesus Kristus ütles Matteusse ramato wiimses peatükis: (XXVIII, 19.) **Minge ning õppetage keik rahwast, ning ristige neid Jummal se Jäsa, ning se Poia, ning se pühha Waimo nimmel.**

Wis annab ehk satab se ristminne?

Temma satab pattude andeks andmist peästab ärra surmast ning kurrast, ning annab iggawesse õnnistusse keikile, kes sedda ussurwad, mis Jummal sanna ning tootused kulutawad.

Wis

Misfuggufed on need Jummalata sannad ning tootusfed?

Kui meie Issand Jesus Kristus ütleb Marcuse raamatu viimse peatükis: (XVI, 16.) Kes ussub, ning kedda ristitakse, se peab õnne saaks sama, agga kes ei ussu / tedda peab hukka moistetama.

Rutda võib wessi ni sured asjad tehha?

Wessi ei te sedda tõeste mitte, waid Jummalata sanna, mis weega ning wee juures on, ning usk, mis seddasanna Jummalata sanna wee sees ussub; sest ilma Jummalata sannata on wessi paljas wessi, ning ei mitte ristumme; agga Jummalata sannaga on se üks ristumme, se on üks ello wessi täis armo, ning uestundimise pessemme pühha Waimo läbbi, kui pühha Paulus ütleb Tituse raamatu kolmandamas peatükis: Jummal on meid õnneks reinud uestundimise pessemise / ja pühha Waimo uendamise läbbi, kedda temma on wäljawallanud meie peäle rohkeste Jesusse Kristusse meie õnnisteggia läbbi, et meie temma armo läbbi õigeks tehtud iggawesse ello pärriaals piddime sama lotusse järrel; se on üks tõssine sanna.

Mis tähendab misfuggune weeristumme?

Se tähendab, et wanna Adam (se on meie pattune südda) peal iggapäwase kahhetsemise ning pattusöödmise läbbi meie sees ärra-oppitud sama, ning surema keige patto ning kurja hinnudega, ning iggapäw jälle ettetullema ning ülestouma se uus inimenne, kes õigusse ning pühastusse se sees Jummalata ees peab iggaweste ellama.

Kui

Kus se on kirjutud?

Pühha Paulus ütleb ommas raamatus Roma rahwale kirjutud, kuendamis peatükis: Meie olleme Kristussega mahhamatud ristmisse läbbi surma sisse, et otsego Kristus on ülestouatud surrust Issa au läbbi / meie ka uenda peame udes ellus täima.

Wies Peatük.

Pühhasi Altari Saakramentist.

Mis on se Altari Saakrament?

Se on meie Issanda Jesusse Kristusse tõssine ihho ning werri, leiwa ning wina al meie ristihwahwale süa ning jua, Kristussest ennest seatud.

Kus se on kirjutud?

Uenda kirjutawad need pühhad Ewangelistid: Matteus, Markus, Lukas ning se pühha Paulus:

Meie Issand Jesus Kristus sel õsel / mil tedda ärra-anti / wottis leiba / tännas / murdis ning andis omma Jüngeritele / ning ütles: wotte / söge / se on minno ihho / mis teie eest antakse / sedda tehke minno mällestusfeks.

Sellammal kombel wottis temma ka karrita pärrast õtho-soma-aega / tännas ning andis omma Jüngeritele ning ütles: joge keit seält seest / seinnane karritas on se uus seadus minno werre sees / mis teie

ja

ja mitme eest ärrawallatakse pattude andeks-andmisfeks; sedda tehke/ ni mittoford/ kui teie sest jote/minno mällestusfeks.

Mis kasko on meil sefifuggufest sömisest ning jomisest?

Sedda näitwad meile needfynnatsed sannad: mis teie eest ärra-antakse ning ärrawallatakse pattude andeks-andmisfeks; se on, et meile saakramenti sees pattude andeks-andmist, ello ning önnistust nende sannade läbbi antakse; sest kus pattude andeks-andminne on, seal on ka ello ning önnistus.

Kuida woib ihholik söminne ning jominne nisuggufed fured asjad tehha?

Söminne ning jominne ei te sedda töeste mitte, waid need sannad: mis teie eest ärra-antakse ning ärrawallatakse pattude andeks-andmisfeks; need sannad on se ihholikfo sömisest ning jomisest jures, kui se illem assi saakramenti sees, ning kes needfannad sannad ussub, sel on, mis neimad tunnistawad, pattude andeks-andminne.

Kes wottab auste sefynnatsse saakramenti wasto?

Paastma ning ihho polest ennaft walmistama, on üks kaunis wäljaspidine kombe; agga se on öiete ning hästi walmistud, kellel usk on nendefinnaste sannade peäle: mis teie eest ärra-antakse ning ärrawallatakse pattude andeks-andmisfeks; agga kes neidsynnatsid sanno ei ussu, ehk kaksipiddi mötleb, se ep olle mitte wäart, egga hästi walmistud, sest se sanna: teie eest, tahhab selged usklikud süddamed.

Ho

Homiko-Palwe.

Önnistago mind Jummal Issa/ Poeg ning pühha Waim, Amen.

Sinna tännan sind/ minno armas Staewane Issa/ Jesusse Kristusse sinno armsa Poia meie Issanda läbbi/ et sinna mind minnewal ösel olled armolikkult hoidnud ja kaitstud keige ihho ning hinge kahjo eest. Minna pallun sind/ anna mulle armo/ et minna woiksin ommad pattud süddamest tunda/ kahhetseda ning mahhajatta/ ja anna mulle andeks keik minno pattud ning eksitused/ misga minna sind ollen wihestanud; kaitse ning hoia mind sefynnatsel päwal armolikkult keige patto kurja ning kahjo eest/ et keik minno mötte/ sanna/ teggo ning ello woiks sinno mele pärrast olla. Sest minna annan omma ihho ning hinge/ meie illema walitseja/ ja keik muud illemad/ meie wanne-
mad/ suggulased/ waenlased/ keik risti-
rahwast/ ja keik/ mis mul on/ sinno hõ-
leks; sinno pühha Waim wallitsego
mind/ sinno pühha Ingel olgo minno ju-
res/ et se kurri waenlane ühtegi melewal-
da minno peäle ei sa/ Amen.

*

B

Pal-

Palwed enne Söma-aega.

Aitide silmad lootwad/ Issand/ sin
Uno peäle/ ja sinna annad neile nende
roga ommal aial. Sinna teed lahti om-
mad helded ning rohked käed/ ning täidad
keif/ mis ellab/ hea melega.

Au olgo Jummalale Issale/ Poiale/
ning pühhale Waimule/ Amen.

Issa meie/ kes sa olled taewas/ &c.

Isand Jummal/ taewane Issa/ õn-
nistameid ja needstinnatsed sinno an-
nid/ mis meie sinno rohkest armust was-
towottame Iesusse Kristusse meie Iss-
sanda läbbi/ Amen.

Kristus ütleb: Innimenne ei ella ühes
päinis leiwast/ waid iggauhhest sannast
mis Jummalala su läbbi käib/ Amen.

Palwed pärrast Söma-aega.

Tännage Issandat/ sest temma on hel-
de/ ning temma heldus kestab igga-
west/ kes keige lih hale roga annab/ neile
weistele nende sömist annab/ neile nõu-
kaarnaile/ kes tedda appi hüüwad. Tem-
mal ep olle rõmo hobbose wäest/ egga me-
lehead ühhegi luist/ sel Issandal on meile
hea

hea neist/ kes tedda kartwad ning tem-
ma armo peäle lootwad.

Au olgo Jummalale Issale/ Poiale/
ning pühhale Waimule/ Amen.

Issa meie/ kes sa olled taewas/ &c.

Sie tänname sind/ Issand Jummal
taewane Issa/ Iesusse Kristusse
meie Issanda läbbi/ keige sinno ande ning
heateggemisse eest/ kes sinna ellad ning
wallitsed iggaweste/ Amen.

Jummal olgo kidetud ning tännatud
sömist ning jomisse ning temma kal-
li sanna eest/ temma andko meile eddes-
pidi meie iggapäwast leiba/ ja õnnistago
meid ka hinge polest Iesusse Kristusse
meie Issanda läbbi/ Amen.

Issand/ sinno suur nimmi olgo kidetud
nüüd ning iggaweste/ Amen.

Õhto-Palwe.

Õnnistago mind Jummal Issa/ Poeg ning
pühha Waim/ Amen.

Inna tännan sind/ minno armas
taewane Issa/ Iesusse Kristusse
sinno armsa. Poia meie Issanda läbbi/ et
sinna mind minnewal päwal olled ar-
molikkult hoidnud ja kaitsnud keige ihho
ning

ning hinge kahjo eest. Minna pallun sind/
anna mulle armo/ et minna woiksin om-
mad pattud süddamest tunda/ kahhetseda
ning mahhajatta/ ja anna mulle andeks
keik minno pattud ning ekstussed/ misga
minna sind ollen wihhastanud; kaitse
ning hoia mind selfinnatsel ösel armolite-
kult keige patto kurja ning kahjo eest/ et
keik minno mötte/ sanna/ teggo ning ello
woiks sinno mele pärrast olla. Sest min-
na annan omma ihho ning hinge/ meie
üllema wallitseja/ ja keik muud üllemad/
meie wannemad/ suggulased/ waenlased/
keik risti-rahwast/ ja keik/ mis mul on/
sinno holets; sinno pühha Waim wallite-
sego mind/ sinno pühha Ingel olgo min-
no jures/ et se kurri waenlane ühtegi me-
lewalda minno peäle ei sa/ Amen.

~~~~~

Dppetus

Sest Melewallasst pattud andeks anda ning kinnitada.

Mis on pattude andeks-andimise ning kinnitamise
Melewalda?

Pattude andeks-andimise ning kinnitamise
melewalda on se woimus, mis meie Isand
Jesús Kristus ma peäl armo-öppetusse kuluta-
mise sees on seadnud, neile pattustele, kes pattust
pöörwad, pattud andeks anda; agga neile, kes
pattust

Dppetus sest Melewallasst pattud andeks 20. 21
pattust ei pöra, pattud kinnitada, nenda kui Kris-
tusse sannad tunnistawad.

Kuida siis Isand Kristus ütleb?

Temma ütleb nenda Joannesse ramatus: XX,
21. 23. Nenda kui se Isä mind on läkkita-
nud/ nenda läkkitan minna teid ka. Wortke
pühha Waimo: kellele teie ial pattud andeks
annate/ neile on need andeks antud/ kellele teie
ial pattud kinnitate/ neile on need kinnitud.

Mis kasso satab se Melewalda?

Sedda tunnistawad, meie need sannad: Bel-
lele teie pattud andeks annate/ neile on need
andeks antud; se on, et pattud andeks anta-
se neile uskikudede Jesusse Kristusse nimmel, kes
sedda omma surma ning werre läbbi on saatnud,
et usk kinnitakse ning südda julgust ning rahhe
tunneb. Sest kui pattud on andeks antud, siis
südda usso läbbi rahho tunneb.

Kuida woib Innimenne Pattud andeks anda?

Innimenne ei woi pattud andeks anda isienne-
sest ehk ommaast loast, waid anneti polest ning
Isanda Jesusse Kristusse käskimise peäl, nenda
kui need sannad tunnistawad: Bellele teie pat-
tud andeks annate/ neile on need andeks
antud; wortke pühha Waimo. Sest ot-
sego Innimesse Poial ma peäl melewalda on pat-
tud andeks anda, nenda on temma sedda melewal-
da Evangeliummi ehk armo-öppetusse kuluta-
mise annetile annud, kui temma ütleb: Kui se
Isä mind on läkkitanud/ nenda läkkitan
minna teid ka. Joan XX, 21. ning Luf. X, 16.
Des teid kuleb, se kuleb mind.

Kellele peab pattud andeks antama?

Neile, kes omma patto hädda töeste tundwad, kahhetsewad, ning allandikto ning usklikto südda mega illestunnistawad, ja JEsusse Kristusse päw rasi armo ning rõmustamisi ihaldawad; seft nenda ütseb Jsfand JEsus selle alwatud wasto: Olla rahhul/ minno poeg/ sinno pattud on sulle andeks antud Matt. IX, 2; ning patto kahhetsewa naese wasto: Sinno pattud on sulle andeks antud, sinno usk on sind aitud/ minno rahhoga. Luf. VII, 48.

Kellele peab pattud kinnitadama?

Keikile inimestele, kes pattust ei pöra, ning usu, kes meel patto sees jäwad ellama ning keik head mainitsust põlgwad, nenda kui meie Jsfand Jesus Kristus oppetab Matt. XVIII, 15: Kui sinno wend sinno wasto eksib/ siis minne, ja nomi tedda sinno ning temma keskes üks päwis/ kui temma sind kuleb/ siis olled sinna omma wenna käsüks sanud. Agga kui temma sind ei kule/ siis wotta weel üks ehk ka ennesega/ et keik assi kahhe ellik tolme turu nistaja sius seisaks; agga kui temma neid ei kule/ siis anna loggodussele teada; agga kui temma loggodust ei kule/ siis olgo ta sinno meles kui üks paggan ja tõlner.

Misjuggused pattud peab illestunnistama?

Jummala ees peab inimenne ennast keikipidi pattuseks tunnistama, ka nende pattude polesti, mis temma ei tea egga tunne, nenda kui meie Jsa meie palwes teme; agga oppetaja ees tullewad need pat

pattud illestunnistada, mis meie teame ja ommas süddames tunneme.

Misjuggused pattud need on?

Siin pead sinna omma ello läbbikatsuma Jummalala künne kässo järrele, kas sa olled isä, enna, poeg, tüttar, isfand, ennand, perreines, perre naene, fullane, tüdruk; kas sa olled olnud sanna kuilmata, kas sa kellelegi olled kurja teinud sanna ehk töga, kas sa olled warrastanud, holeta ning wihhane olnud, ebba-usko pidanud, roppus ellus ellanud ning walletanud, ja kahjo teinud.

Patto Tunnistusese Sannad.

Armas oppetaja! minna pallun sind, et sa minno patto tunnistust kuled ning Jummalala polesti pattude andeks andmist kulutad:

Jumma waene pattune inimenne tunnistan Jummala ning sinno ees, et ma polle üks päwis patto sees sindinud ning ilmaile tulnud, waid et ma ka Jummala künne kässo wasto saggedaste eksinud, Jummalat ning omma liggimest wihhastanud, ning ollen sega Jummala wihha ning iggawest nuhtlust ennese peale saatnud. Agga minna kahhetesen ommad pattud keigesi süddamesti, ning ussun JEsusse Kristusse läbbi onjaks sada. Sepärrast tullen minna armo aial, ja pallun sind Jsfanda JEsusse sullast, et sa mulle pattude andeks andmist kulutad, ning minno nõdra usko kinnitusseks mind Jsfanda JEsusse Kristusse ihho ning werrega sõdad ning jodad. Minna tahhan Jummala armo ning puhha Waino abbi läbbi omma

omma pattuse ello parrandada, pattude eest en-
nasti hoida, ning nenda ellada, kui wägga risti-
nimesse kohhus on.

Koddo-õppetus.

Eht monningad pühha kirja tunnistused
keigesugguste innimeste mainitsusüks üll-
lespandud / kuida nemmad peawad om-
ma ammeti üllespidama / ning mis nend-
de kohhus on tehha.

Piiskopide eht üllewatajatte ja õppetaj-
jatte kohhus.

Uks koggodusse üllewaatja peab ollema laitma-
ta, ühhe naese mees, kassin, moislilik, puhtaste
ehhitud, wõdraste wastowõtja, kes kõlbab õppetaj-
ma, ei mitte jodik, ei mitte taplik, ei mitte roppo kasso-
piudja, waid kes järrele annab, ei mitte riakas, ei
mitte ahne rahha peäle, kes omma maia rahwa ülle-
hästi watab, kes ommad lapsed peab sannakuul-
misesse keige tõssise wiisiga; (sest kui kegi omma
ernese maia rahwa ülle ei märka üllewaatja olla,
kuida woib temma Jummalaga koggodusse eest
hoost kanda?) ei mitte sesuggune, kes usko hilja
wastowõtmud.

Kes kinnipeab sest tõssisest sannast minno
õppetusse järrele, et ta woiks wägger olla ni
hästi mainitsema terve õppetusse labbi, kui ka
need wastoräkiad nomima. 1 Tim. III, 2-6. Tit. I, 7-9.

Kuuljatte kohhus omma õppetajatte
wasto.

Nenda on ka Jssand seadnud neile, kes armo-
õppe-

õppetust kulutawad, et nemmad armo-õppetussest
pearwad ellama. 1 Korint. IX, 14.

Kedda õppetakse sannaga, se jaggago feif head
sellele, kes tedda õppetab. Õrge efsige mitte, Jum-
mal ei anna ennast mitte pilkada. Kalat. VI, 6.7.

Neid wannemid, kes omma ammeti hästi
üllespidawad, peab kahewõrra auustusse wäärt
petama, keige-ennamiste neid, kes tõdd tewad san-
nas ja õppetusses. Sestse kirri ütleb: Sinna ei
pea mitte härja suud kinnisidduma, kes pahmasti
tallab, ja: üks tõteggia on omma palga wäärt.
1 Tim. V, 17. 18.

Meie pallume teid, et teie wõttate nisuggusiks,
kui nemmad on, neid piddada, kes teie seas tõdd
teggerwad, ja teie üllewatajad on Jssanda sees, ja
teid maenitsewad; ja et teie wõttate neid üpris
wägga armsaste piddada nende tõ parrast. Piddage
rahho issekeskis. 1 Tessal. V, 12. 13.

Kuulge ommad juhatajad ja wõtte nende sanna,
sest nemmad waltwarwad teie hingede eest, nenda
kui need, kes wastust pearwad andma, et nemmad
sedda rõmoga tewad, ja ei mitte õhtades: sest teil
polle sest mitte kasso. Ebr. XIII, 17.

Jmalikko üllematte kohhus.

Agga hing heitko ennast üllematte alla, kellel
keigeüllem melewald on; sest üllemaid ei olle muudo
kui Jummalast: agga kes üllemad on, need on
Jummalast seätud. Kes nüüd üllematte wasto
panneb, se panneb Jummalaga seadmisse wasto:
agga kes wastopannewad, need saatwad isse-er-
neste peäle nuhtlust. Sest ta ei kašina modka mitte
ülma-asjata; sest temma on

Zummala sullane, kättemaksja nuhkelda sedda
kes furja teeb. Rom. XIII, 1. 2. 4.

Allamatte kohhus illematte wasto.

Andke keisrile, mis Keisri kohhus, ja Zummala
lale, mis Zummala kohhus on. Matt. XXII, 21.

Sepärrast on tarwis, et teie ennast allahaidata
ei mitte ükspäinis nuhtlusse, waid ka süddame-tun-
nistusse pärrast. Sest sepärrast makske ka maks
sest nemmad on Zummala sullased, kes otse se eest
murret kandwad. Siis tasfuge nüüd keitile omma
wõlga: maks, kellele maks, tollirahha, kellele tolli-
rahha, kartust, kellele kartust, au, kellele au rulleb
da. Rom. XIII, 5. 6. 7.

Sepärrast maenitsen minna keige- eesite, et pead
tehtama pallumisssi, palwesiid, pallumisssi teiste eest
ja tännamisssi keitide innimeste eest, kunningat
ja keitide eest, kellel keigeüllem meelwald on, et
meie rahholist ja tasfast ello woiksime ellada kei-
ge Zummalakartusse ja ausa ello sees; sest se on
hea ja armas Zummala meie õnnisteggia meel
1 Tim. II, 1. 2. 3.

Sulleta nende mele, et nemmad wüerstide ja
üllematte wasto allandiffud on, nende sanna
wõtwad, ja keige hea teule walnis on. Tit. III, 1.

Heitke ennast keige innimeste seadmisse
la, Zsanda pärrast, olgo kunninga kui üllemata
la, ellik pealikfutte, kui nende alla, kes temmat
on läkkitud, furjateggiattele kül nuhtlusseks, ag-
ga heateggiattele kitussseks. 1 Peetr. II, 13. 14.

Abbi

Abbiello-rahwa kohhus.

Teie mehhed/ ellage omma naestega targaste,
ja tehke selle naeste-rahwale kui nõdramale ast-
jale au, nenda kui neile, kes ka armo ello pärris-
ad on, et teie palwed ärra ei keelta. 1 Peetr. III, 7.

Mehhed, armastage ommad naesed, ning ärge
sage wihhaseks nende wasto. Kolos. III, 19.

Naesed, kuulge omma meeste sanna kui Zs-
fanda sanna, nenda kui Sara Abrahami sanna
wõttis kuulda, ja hädis tedda isandaks, kelle
lapsiks teie ollete sanud, kui teie head tete ja ühtegi
hirno ei kardate. Ewef. V, 22. 1 Peetr. III, 1. 6.

Wannematte kohhus.

Teie issad / ärge ärritage omma lapsi wihhale,
et nemmad meelt ärra ei heida, waid kaswatage
neid karristamisess ja Zsanda maenitsemisess.
Ewef. VI, 4. Kolos. III, 21.

Laste kohhus.

Lapsed, kuulge omma wannematte sanna Zs-
fanda sees, sest se on õige. Auusta omma isä ja
emma, (se on essimenne kassofanna ühe too-
tussega:) et sinno kassi woiks hästi käia, ja sinna
woiksid kaua ellada ma peäl. Ewef. VI, 1. 2. 3.

Perre-wannematte kohhus.

Zsandad/ tehke sedda sullastele, mis õige
ning kohhus on, ja jätke ahwardamist mahha,
ja

ja teädfe, et ka teil ennestel Isfand taewas on, ja temna ei pea enam luggu ühhest kui teifest. Ewef. VI, 9. Kolos. IV, 1.

Sullaste / immardajatte / Päiliste ja Zeoliste kohhus.

Teie sullased, kuulge nende sanna, kes teie isfandad on lihha polest, kartusse ja wäristusfega omma süddame waggabusfes, nenda kui Kristusfe sanna; ei mitte filmakirjaks tenides kui need, kes inimeste mele pärrast püüdwad olla, waid kui Kristusfe sullased, kes Jummal tahtmist süddamest terwad, kes heal meel Isfandat teniwad, ja mitte inimessi, ja teädfe, et mis head kegi ial saab teinud, temna sedda saab Isfanda käest, olge fullane ehk wabbat innimenne. Ewef. VI, 5. 6. 7. 8. Kolos. III, 22.

More Rahwa kohhus.

Teie nored, olge wannewatte wasto allandikfud, agga keif olge teise teise wasto allandikfud, ja ehhitage ennast seestpidi allandikko melega; sest Jummal panneb sureliste wasto, agga allandikkulle annab temna omma armo. Siis allandage ennast nüüd Jummal wäggerwa käe alla, et lehma teid woiks üllendada ommal aial. 1 Peet. V, 5. 6.

Leskede = Naeste kohhus.

Kes tõeste lefknaene on, ja üksi järvele jänud, se lodab Jummal peale, ja jääb kindlaste pallunust ja palwette sisse ööd ja päwa: agga kes lihha himmus ellab, se on ellawalt surnud. 1 Tim. V, 5. 6.

Lutterusse Küsimiste ja Kostmiste sannad. 19

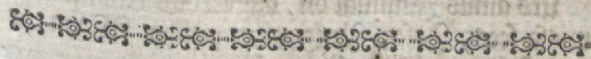
Iggauhe Kristi-inimesse kohhus.

Sinna pead omma liggimest armastama kui isse-ennast. Sellesunnatse sanna sisse on keif käsud ühtepandud. Rom. XIII, 9.

Tehke pallumissi keikide inimeste eest. 1 Timot. II, 1.

Kui iggauks teeb omma tööd /

Siis on keif asjad maias hääd.

Onsa Lutterusse Küsimiste ja Kostmiste Sannad.

1. Kas sa usud, et sa pättune olled? Jah minna ussun, ma ollen pättune.

2. Kusi sinna sedda tead?

Jummal künnest käsust, neid ei olle minna mitte pidanud.

3. Kas sinna kahhetset ommad pattud?

Jah minna kahhetset, ning se teeb mulle wägga haiget, et minna Jummal wasto ollen efsinud.

4. Mis olled sinna omma pattudega teninud?

Jummal wihha, aialikko surma, ning igga west huffatust.

5. Kas

5. Kas sa ussub õnfa's sada?

Jah minna ussun sedda kindlaste.

6. Kelle peäle pead sinna lootma?

Minno armisa Issanda JEsuse Kristusse peäle.

7. Kes on Kristus?

Jummal Poeg, tõsine Jummal ning tõsine innimenne.

8. Õns enam kui üks Jummal?

Üks ainus Jummal on, agga kolm temma olles misse sees, Issa, Poeg ning pühha Waim, ja need kolm on üks. 1 Joan. V, 7.

9. Mis on Kristus sinno eest teinud, et sa temna peäle lodad?

Temna on minno eest surnud, ning on onnina werre ristil sambas minno eest ärrawallanud pattude andeks-andmiseks.

10. Õns Issa ka sinno eest surnud?

Ei olle, sest Issa on Jummal ning pühha Waim ka; agga Poeg on tõsine Jummal ning tõsine innimenne, kes minno eest on surnud, ning onnina werre minno eest ärrawallanud.

11. Kus ja sedda tead?

Pühhasi armo-õppetusest ja neist saakramentis fannadest ning temna ihust ning werrest, mille mulle saakramentis on pandiks antud.

12. Ütle mulle need saamad?

Meie Issand JEsus Kristus sel õsel n.t. 6.

13. Kus

13. Kas sinna siis ussub, et saakramentis Kristusse tõsine ihho ning werri on?

Jahminna ussun sedda.

14. Mikspärrast ussub sa sedda?

Kristusse sannade pärrast: Wõrke/ sõge, se on minno ihho; joge keik sealt seest/se on minno werri.

15. Mis peame meie tegema, kui meie temna ihho sõme, ning temna werre jome, ja nenda sedda panti wõttame?

Meie peame temna surma ning werre-ärrawallamist kulumata ning se peäle mõtlema, kuidas temna meid on õppetanud: Sedda tehke/ ni mittokord/ kui teie sedda tete/ minno mällestuseks.

16. Mikspärrast peame meie temna surma mälletama ning sedda kulumata?

Et meie õppime uskma, et ükski loom ei olle wõinud meie pattude leppitada, kuid üks päinis JEsus Kristus tõsine Jummal ning innimenne, ning et meie õige hirno tunneme omma pattude pärrast, ning neid raskeks arwame, ja üks päinis Kristus seist ennast wõmustame, ning nenda sesamma usso läbbi õnfa's same.

17. Mis sundis Kristus sinno pattude eest surredama ning neid leppitama?

Temna suur armastus omma Issa, minno, ning keikide pattuste wasto, nenda kui kirjotud on Joh. XIV, 31. Rom. V, 6-8. Galat. II, 20. Ewef. V, 25.

18. Mis-

18. Mikspärast tahhad sinna Jummalala laua
järe miina?

Et minna õppin uskma, et Kristus surest ar-
must minno pattude pärast on surnud, kui õõldud
on, ning et minna temmast ka õppin Jummalat
ning omma liggimest armastama.

19. Mis peab rist-iinnimeste sundima sagedaste Altari
Saakramenti mõtma?

Jummalala polest peab tedda sundima Kristusist
käst ning tootus, pärast ka temma omma hädda
mis tedda waerwab, mis pärast nisuggune käst
minne, kutsminne ning tootaminne sünnib.

20. Mis peab innimenne teggema, kui temma nisuggust
hädda ei tunne, egga iggatse se Saakramenti
järele?

Sel ei olle pärramat nou, kuid et temma (1)
omma süddant läbbi katsub, welaks temmal pat-
tust lihha ning werd on, ning ussub, mis pühha
firri kulutab. Kalat. V, 16. 17. Rom. VII, 18.

(2) Et temma tähhele panneb, welaks temmal
siin ilma sees on, ning mõtleb, et temmal pat-
ning hädda ei vudu, nenda kui se firri ütleb.
Joh. XV, 18-20. XVI, 8-20. 1 Joh. II, 15. 16.
V, 4. 5.

(3) Siis leiab temma ka kurratit ennese ümber,
kes walle ning tapmisega õõd ning päwad seest
ning wäljaspidi tedda rahhule ei jätta, nenda
kui se firri tunnistab. Joh. VIII, 44.

1 Peetr. V, 8.

Kate

Katekismusse Lühike Selletus.

Jesusse Nimmel ning Nuuks!

1. Büsminne.

Mis peab meie keigesiremi murre ollema
ni kaua / kui meie ellame?

Kostminne.

Et meie woiksime Jummalat diete tunda ning
tenida. Luf. I, 74. 75.

2. Kuida woime meie Jummalat diete
tunda ning tenida?

Dige usfo läbbi, pühha ning jummalakartlikko
ello sees.

3. Kust õppiime meie Jummalat ja tem-
ma pühha tahtmist tundma?
Jummalala sannast ehk pühast kirjast.

* E

4. Kust

4. Kust meie leiame sedda lühidelt / mis pühha kirja sees laiemalt õppetakse?
 Katekismusse õppetusse peatükkide seest.

5. Mitto peatükki on meie Katekismusfi ramato sees?

Wiss. (1) Jummalala kümme käsko. (2) Pühha usko-õppetus. (3) Jäsa meie palwe. (4) Pühha ristiminne. (5) Pühha altari saakrament.

Esminenne Peatük. Jummalala kümnest Käskust.

1. Küssiminne.

Kes on need kümme käsko annud?

Koostiminne.

Se kolm-ainus Jummal.

2. Kelle läbbi on temma neid annud?

Mosesse läbbi.

3. Kes olli Moses?

Se olli üks wagga Prohwet ning Israeli rahwa üllem pealik.

4. Mil aial andis Jummal neid käsko?
 Nellipühhi esimesesl päwal.

5. Kus paikast andis Jummal neid?
 Kõrbes Sinai mäe peal.

6. Kes

6. Kellele on Jummal need kümme käsko annud?

Keikile innimestele.

7. Mis peäle kirjotas Jummal need kümme käsko?

Kahhe kinnwi laua peäle.

8. Mitto käsko on esimesse laua peäl?
 Kolm esimest.

9. Mitto käsko on teise laua peäl?
 Seitse wimist.

10. Mis õppetawad need kolm esimest käsko?

Et meie peame Jummalat armastama.

11. Mis õpetawad need seitse wimist käsko?

Et meie peame omma liggimest armastama.

12. Kuida peame meie Jummalat armastama?

Keigest süddamest, keigest hingest, keigest melest ning keigest wäest.

13. Kuida peame meie omma liggimest armastama?

Kui isse-ennast.

14. Kes on meie liggimenne?
 Keik innimesed.

C 2

Esst

Esimenne Käst.

1. Küsim: Mis kelab se suur Jummal
essimesse kässo sees?

Et meil ei pea mitte teisi woõraid Jumma-
laid ollema temma kõrwas.

2. Mis on woõras Jummal?

Keif se on woõras Jummal, mis innimenne
ennam kardab ning armastab kui sedda suurt
Jummalat, ning mis peäle ta enam lodab, kui se
ellawa Jummal peäle.

3. Mis käsib Jummal essimesse kässo
sees?

Et meie tedda ükspäinis ille teige asjade
peame kartma, armastama ning temma peäle
le lootma.

4. Kas innimenne woib ennese wäest sedda
da tehha?

Ei woi mitte, sepärast peame meie Jummalat
allati pühha Waimo abbi palluma.

Teine Käst.

1. Mis kelab Jummal teise kässo sees?

Et meie ei pea mitte Jummalat omma
Isanda nimme asjata subho wõtma ehk
kurjaste prugina.

2. Mis on Jummalat nimmi?

Jummal isse, temma pühha sanna, pühhad
saakramentid ning keif, kusi tedda tunnukse.

3. Kui

3. Kuida wõttab innimenne Jummalat
nimme ilma-asjata subho?

Kui innimenne Jummalat nimme jures neab,
wannub / lausub / waltetab ning pettab.

4. On se siis wägga raske pat: Jumma-
lat nimme ilma-asjata subho wõtma?

Jahon, sest Jummal ahwardab tedda mitte
kuhlemata ajätta / kes temma nimme kurjaste
prugib.

5. Mis käsib Jummal siin teise kässo sees?

Et meie tedda teige hädda sees peame apa-
pi hüüdma, palluma / kütma ja tännama.

Kolmas Käst.

1. Mis käsib Jummal kolmandama
kässo sees?

Et meie peame pühha päwa pühhitsema.

2. Mis se on: pühhapäwa pühhitsema?

Se on, keif muud argipäwa tööd mahhajatna
jutlust ning Jummalat sanna pühhas pidda-
ma / heal meel kuulma ning õppima / ja Jum-
malat armo läbbi omma ello se järrele parrandama.

3. Mis kelab Jummal kolmandama
kässo sees?

Et meie ei pea mitte jutlust ning Jumma-
lat sanna põlgma.

4. Kes põlgab Jummalat sanna?

Kes Jummalat sannast ei holi ning ei tahha sedda
da kuulda, ei õppida, egga se järrele ellada.

Nelijas Käsk.

1. Mis käsib Jummal neljandama käso
so sees?

Et meie peame omma Issa ja omma Emma
auustama.

2. Kes on meie issa ning emma?

Meie lihased wannemad ning keisfuggused
wannemad, kes issa ning emma asemel on.

3. Mis on se: wannemad auustama?

Se on, wannematte sanna kuulma / neid
armsaste ning kalliste piddama / ja nende
mele pärrast teggema.

4. Mis tootab Jummal neile / kes sanna
kulelikud on?

Jummal tootab, et nende kässi peab hästi
lääma ning et nemnad laua peawad ellama
ma peäl.

5. Mis kelab Jummal neljandama käso
so sees?

Et meie ei pea omma wannemid ja issa
did põlgima egga wihhastama.

6. Mis ahwardab Jummal neile / kes
wannemad põlgwad ja wihhastawad?

Salomo funninga wanna sannade ramata
XXX. Peat: 17. salm. ööltakse: Kes issa naer
rab / ning ei tahha emma sanna kuulda / sel
le filmad peawad kaarnad wäljanõkkima
ning kotta poiad neid ärrasõma.

Wies

Wies Käsk.

1. Mis kelab Jummal wiendama käso
sees?

Et meie ei pea mitte tapma.

2. Redda meie ei pea mitte tapma?

Egga omma liggimest, egga isse-ennast.

3. Mitmesuggune on se tapminne?

Nelijasuggune,

(1) Süddamega, kui innimenne tahhab heal
mele teisele kurja teha.

(2) Palle ehk näoga, kui temma liggimesse peä
le wihha pärrast woõriti watab.

(3) Kelega kui temma tedda sõimab, teotab
laidab, ning kurja temma peäle pallub.

(4) Käega, kui ta tedda pekfab ehk surmuf
lõõb.

4. Mis keeltakse weel wiendama käso
sees?

Et meie ei pea omma ennese egga omma liggi
mese hinge tapma.

5. Mis käsib Jummal wiendama käso
sees?

Et meie peame omma liggimest aitma
ning temmale head teggema keige ihho häd
da sees.

6. Kuida peame meie liggimest aitma?

Pea melega ning keigest süddamest.

C 4

Kues

Kues Käsk.

1. Mis kelab Jummal kuendama käsko sees?

Et meie ei pea mitte abbiello ärrarikkumata

2. Mis siin ülleüldes keeltakse?

(1) Keif voppud himnud. (2) keif voppud kõned ning laulud. (3) hora ning pordo ello. (4) abbiellorikminne. (5) laiskus. (6) ligjorinne ning prassiminne. (7) maailma lust ning rõõm.

3. Mis käsib Jummal kuendama käsko sees?

Et meie kasinaste ning puhtaste peamellama kõnnette ning teggude sees, ning et igagaiks peab omma abbielasa armastama ja suustama.

Seitsmes Käsk.

1. Mis kelab Jummal seitsme käsko sees? Et meie ei pea mitte warrastama.

2. Mis on se warrastamine?

Se on liggimese omma, rahha ehk warra wõtma, kawwala kauba ning pettise rõõm ennese pole listina.

3. Mitmesuggune on se wargus?

Rahhesuggune: teine arwalik, teine sallat wargus.

4. Mis käsib Jummal seitsme käsko sees? Et meie peame aitma omma liggimese warra ning peatoidust kaswatada ning hoida.

Kahheksas Käsk.

1. Mis kelab Jummal kahheksama käsko sees?

Et meie ei pea mitte üllekohto tunnistama omma liggimese wasto.

2. Mis on üllekohto tunnistus?

Keif walle, mis liggimese peäle rägitaakse.

- 1) kui feigi kurjaste sedda mõtleb, mis ei olle tõstis
2) kui feigi tedda pettab / 3) keelt peksab ning kurje kõnnesid temma peäle tõstab.

3. Mis käsib Jummal kahheksama käsko sees?

Et meie peame omma liggimese eest kostma, keif head temmast kõnnelema / ning keif asjad heaks käämma.

Ühheksas Käsk.

1. Mis kelab Jummal ühheksama käsko sees?

Keif kurjad himnud ja mõtted, mis inimenne armastab, kui ta omma liggimese pärrandust ehk kodda kawwalusfega püab / ehk õigusse nimmel ennese pole listub.

2. Mis käsib Jummal ühheksama käsko sees?

Et meie peame keif kurjad himnud ja mõtted lämmatama, ning aitma / et liggimenne sedda omma ennesele woiks piddada.

3. Kuida woime meie kurjad himmud lämmatada?

Kui meie paltwega Jofanda Jofusse Kristusse
käest nende wasto abbi otsime.

Künnese Käsi.

1. Mis kelab Jummal künnema käso sees?

Sedda pärris-himmo ehk pärris-patto, mis in-
nimesse süddames ka meelt wasto touseb. Rom.
VII, 18. 23.

2. Mis käsisib Jummal künnema käso sees?

Et meie südda keigest kurjast himmust puhhas
peab ollema.

3. Kuida nimmetakse ühhe sannaga sedda/ mis Jummal nende künnema käso sees kelab?

Keif, mis Jummal künnema käso sees kelab,
nimmetakse pattuks.

4. Mis on pat?

Pat on keif se, mis Jummal käso wasto on.

5. Mitmesuggune on pat?

Kahhesuggune (1) pärris-pat, mis künnema
käso sees keeltakse. (2) teggo pat, mis nende üh-
heksa käso sees keeltakse.

6. Mis on pärris-pat?

Se on se suur hinge hädda, mis meie ommast
wannemist pärrime, et meie ommast wäest ei kole
ba

ba head teggema, agga usfinad ning walnis olle-
me kurja teggema. 1 Mos. VIII, 21. Rom. V, 12.

7. Mis on teggo pat?

Keif, mis mele ning mõtte, sanna ning kõn-
ne, tö ning teggudega Jummal käskude wasto
tehhakse. Gal. V, 19. 20. 21.

Mis ütleb Jummal keikist neist sinastist käskudest?

Temma ütleb nenda: Minna se Jofand sin-
no Jummal ollen üks wägga wihhane Jum-
mal n.e.s.

1. Mis õppime meie neist sannust?

Et Jummal tahhab kangeste ning korwaste
nuhheda keif, kes tedda wihkawad ning et ta
tootab head tehha neile/kes tedda armasta-
wad.

2. Kes wihkab Jummalat?

Se wihkab Jummalat, kes temma sannast ei
holi, ning armastab omma wanna pattust ello.

3. Kes armastab Jummalat?

Se, kes hea melega temma käskud peab.
1 Joan. V, 2. 3.

3. Mitspärrast on Jummal need künn- me käsko annud?

Sepärrast, et nennud peawad ühhe peegli sar-
natsed ollema, et meie neist õiete woiksime tunda
1) omma uskumata süddant ning selle kurjad kumbed,
2) Jummal pühha tahtmist, kuida meie temma
käsko mõda pühhaste ja waggaste peame ellama.
Rom. VII, 7. Gal. III, 24.

5. Agga

5. Agga kas meie woime ommast wääl
Jummala käsud piddada?

Ei woi mitte; neid ei olle ka mitte sepärrast ommastud, et meie woik sine sün ilmas nende järrele ilma pattota olla.

6. Ons siis Jummala käsud sega rahhul / et meie ei woi neid täieste piddada?

Ei olle mitte, waid nemmad juhatawad meid Jesusse Kristusse jure. Rom. X, 4. Käso on Kristus õigusseks iggäühhele / kes ussib.

7. Ons Kristus siis Jummala käsko täieste piddanud?

Jah temma on ilma pattota olnud ning Jummala pühha tahtnisi keiki käsko möda täieste teinud. Rom. V, 19. Ebr. II, 9, 10, 11.

8. Mis käsko tulleb meile fests?

Se käsko, et 1) temma omma pühha sanna kuulnise läbbi meid fests käsko needmisest on äärapeastnud, 2) et õige usso läbbi temma sanna meie sees sünnib, mis käsk tahhab. Rom. VIII, 3-4. salm.

9. Mis läbbi saad sa müüd õnsaks?

Ei mitte käsko, waid õige usso läbbi Jesusse Kristusse sisse. Gal. III, 21, 22.

10. Kus õppime meie sedda?

Teises peatükis pühhas ristiusust.

Teine Peatük.

Pühhas Risti-Usust.

1. Mis tähendab se sanna Usst?

Käsk asja. (1) usso õppetust. (2) sedda usso, mis süddames on.

2. Mis on usso õppetus?

Keik, mis meile Jummala sannast meie hinge õnnistusseks tarwis lähhäb õppida ning uskuda.

3. Mis on se usk / mis süddames on?

Se on sefamma, mis Jummala omma sanna ning pühha Waimo läbbi nende süddame sees süttab, kes temma sanna kuulwad, ja pattust pöörwad.

4. Mis teeb meid siis õnsaks?

Ei mitte usso õppetus, waid se usk, mis süddames on.

5. Mitmesuggune on se usk?

Rahhesuggune. 1) walle-ust 2) se tõssine, õige eht ellaw ust.

6. Mis on se tõssine ning õige usk?

Se on üks kindel lotus Jummala armo peäle eht se Jummala wäggi, mis läbbi innimenne, kes omma patto hädda dieite tunneb, Jesusse, kui ommast aino õnnisteggiast, abbi otsib, omma patto waewas temma armo peäle lodab, ning temmast ka üspäimis abbi otaw ning saab.

7. Mis on se walle ust?

Se walle ust on (1) walle õppetus. (2) se tühh

hi mõtte, kui need inimessed omma pattude põra, ja omneti mõtlewad, et nemmad Jummal peale lootwad ning õnsaks sawad.

8. Kelle sisse peame meie uskma?
Selle kolm-aino Jummal sisse.

9. Üks ennaim kui üks Jummal?
Üks ainus Jummal on, agga kolm temma osalise sees, Issa, Poeg ning pühha Waim, ja need kolm on üks. 5 Moos: ram: VI, 4. 1 Joh. V, 7.

10. Mis on Jummal?
Jummal on üks Waim, selge armastus, pühha ning õige, iggawenne, keigewäggeram, tõsine, heade ning armolinne, kes keikis paifus on, kes keikis jaded näab, ning keik targaste seab.

11. Mitto õppetust õppetab teine peatüki kolm. (1) Lomisest. (2) Ürralumnastandest. (3) Pühhitsemisest.

Esimesse Õppetuse : Lomisest.

1. Kes on keik asjad lonud?
See suur Jummal / Issa, Poeg ning pühha Waim.

2. Mis asjast on Jummal keik lonud?
Ei ühhestki asjast. Ebr. XI, 3.

3. Mitme päwa sees on Jummal keik lonud?
Kue päwa sees.

4. Mit

4. Mitmesuggused on need lomad?
Kahhesuggused, (1) näggemata, (2) need nähtawad lomad.

5. Kes on need illemad neist näggemata lomadest?
Need Inglid.

6. Mis on need Inglid?
Nemmad on waimud Jummalast lodud.

7. Mitmesuggused on need Inglid?
Kahhesuggused, teised head, teised kurjad Inglid.

8. Mis tewad need head Inglid?
Nemmad kiitwad Jummalat, tewad temma tahtmist, ning hoidwad innimesi.

9. Üks Jummal ka need kurjad Inglid lonud?
Jah on lonud, agga mitte kurjaks waid heaks ja ilmapattota.

10. Kust nemmad siis kurjaks sanud?
Nemmad on Jummalast ärratagganenud.

11. Mis tewad need kurjad Inglid?
Nemmad pannewad allati Jummalat wasto, ning püawad innimesi hukka sata.

12. Mis suggused on need nähtawad lomad?
Keik, mis meie silmaga woime nähha.

13. Kes

13. Kes on need illemad neist nähtawalt lomadest?

Need innimesed.

14. Kas sa ussud/ et Jummal ta sind on lonud?

Jah minna ussun, et Jummal mind nit keit lomad on lonud.

15. Kust on Jummal esimesse innimesse ihho lonud?

ühhest mulla tükkist. 1 Mos. II, 7.

16. Kust temma hinge sai?

Jummal puhhus temma ninnasse ühe ellaw hinge.

17. Kuida on Jummal innimesse lonud ihho polest?

Jummal on temmale annud silmad/ Ew wad ning keit liikmed.

18. Mis ta hinge sees lonud?

Moistust ning keit meled.

19. Mis esimesse innimesse nünmi olli Adam.

20. Mis temma naese nimuni olli? Ewa.

21. Kust Jummal Ewat loi?

Adama külje kuuft, 1 Mos. II, 21.

22. K

22. Kelle sarnatsfeks on Jummal innimest lonud hinge polest?

Jummal on innimest ennese sarnatsfeks lonud, nenda et temma olli pühha, õige ning õnnis.

23. Ons innimenne Jummalala sarnatsfeks jamud?

Ei olle mitte jamud. 1 Mos. III, 1, 7.

24. Mikspärrast mitte?

Eest et temma kurrati pettusse ning kawwalusse läbbi Jummalala käsjust arwatagganes, ning sõi fest arwateeldud puust.

25. Kelle sarnatsfeks on temma siis samud?

Kurrati sarnatsfeks.

26. Ons siis Adama patto läbbi keit innimesed kurrati sarnatsfeks samud?

Jah on samud, Jummal parrago!

27. Kas Jummal siis meid tahhab jätta kurrati sarnatsfeks?

Ei tahha mitte.

28. Agga/ kes hoiab ning toidab innimest?

Ee Jummal, kes tedda on lonud.

29. Kuida ta toidab neid?

Temma annab pealegi rided kingad/ sõmise ning jomise ---- rohkest ning iggapäaw.

30. Kas Jummal weel ennam head meile teeb?

Jah teeb, temma hoiab ning kaitseb meid teige hädda ning kurja eest.

* D

31. Miks

31. Mikspärrast kaitseb ning hoiab Jummal meid?

Sedda keik teeb temma isalikkust / jummalikkust armust ja heldustest.

32. Mis on sepärrast meie kohhus?

Se eest on meie kohhus Jummalat kütä tannada / tenida ning temma sanna kuulda.

33. Kas sinna ussud / sedda keik tõesti ollewad?

Jah, se on tõeste tõesti.

34. Ous Jummal meile weel suremat head teinud?

Jah on teinud, sest temma on meile omma aiant sündinud poia läkitanud Lunnastajaks ning rististegijaks.

35. Kust õppime meie sedda?

Pühha Ewangeliummi ehk armo-õppetusest ning lühidelt teisest peatükki teisest õppetusest, ärallunnastamisest.

Teine Õppetus:

Ärallunnastamisest.

1. Kes on meid inimessi lunnastanud Jesus Kristus, Jummal Poeg / tõestine Jummal ning tõestine inimene.

2. Mis on Jummal Poia nimi? JESUS KRISTUS.

3. Mis

3. Mis on JESUS meie teke?

Üks ärrapeastja ning Snnisteggia. Mat. I, 21.

4. Mis on KRISTUS meie teke?

Üks salwitud ehk woitud. XLV Laul. 8. s.

5. Misga on Kristus woitud?

Pühha Wainoga ning on seatud meie illemaks Preestriks, Kuningaks ning Prohwetiks.

6. Kuida on temma tõestine Jummal?

Et temma Jummalast ommast Isast on sündinud iggaweste. Mth. V, 1.

7. Kuida on temma tõestine inimene?

Et temma sel aial, mis Jummal oli seadnud, neitist Mariast on ilmae todud. Gal. IV, 4.

8. Mikspärrast piddi Jesus Kristus tõestine Jummal ning tõestine inimene ollema?

Et temma piddi meie Isand ollema / kes meid ärakaddunud ning hukka-moistetud inimessi piddi peastma ning lunnastama.

9. Kelle käest piddi temma meid peastma ning lunnastama?

Keikist pattust / surmast ning kurrast wäest.

10. Misga on temma meid lunnastanud?

Ei mitte kulla ehk hõbbedaga / waid omma pühha kalli werrega ning omma ilmafuta kannatamisest ning surmaga. 1 Peet. I, 18 19.

11. Ous Jesus Kristus siis kannatanud?

Jah on kannatanud ihho ning hinge polest.

D 2

12. Kes

12. Kenne al on temma kannatanud?
Pontsiuse Pilatusse al, kes sel aial Jüdi
rahwah wallitseja olli.

13. Mis surma temma surri?
Tedda lödi risti.

14. Mifs ta risti surma piddi surremis?
Et temma meid piddi lunnastama kässo need
misest ning Jummal wihhast. Kalat: ram. III.

15. Kas jäi ta risti?
Ei jänud mitte, waid tedda maeti mahha.

16. Ons temma haua sisse jänud?
Ei olle mitte, waid temma on ülestoumit
surnust kolmandamal päwal.

17. Ons ta ka pörgo läinud?
Jah on pörgo läinud kolutama, et ta patti
kurrati ning surma peäle olli woinnust sanud.

18. Kuhho läks temma pärrast üle-
lestousmist?

Temma läks taewa; seäl istub temma Jum-
mala omma keigewäggewama Jäsa parrama-
mal kael. Ebr. VII, 25.

19. Mis on siis Jummal parram käsi?
Se on Jummal üpris wägga suur au, wägga
ning melerwald taewa sees ning ma peäl.

20. Mis se on / et Jäsus istub omma
Jäsa parramal kael?

Se on, et meie Jäsand Jäsus sesamma jum-
malikko au ja wäega wallitseb, kui se taewa
Jäsa, ning keikis paikus on. Ewes. I, 19-23.

21. Kui temma keikis paikus on / mifs-
pärrast meie tedda ei nä?

Sepärrast et temmal üks äraqasetud ihho on,
agga wiimisel päwal peawad meie filmad tedda
nägema.

22. Mifspärrast tulleb temma jälle wiim-
sel päwal nähtawal kombel?

Et ta tahhab kōhhat moista ellawatte ning
surnute peäle.

23. Mil aial tulleb se wiimne päaw?
Sedda meie ei tea mitte, egga Inglise taewas,
waid Jummal üksi. Mat. XXIV, 36.

24. Mifspärrast on siis Jäsus meid
lunnastanud?

Et meie temma ommad piddime ollema,
ning temma ritis temma al ellama ning
tedda tenima. 2 Korint. V, 14, 15.

25. Kuida peame meie tedda tenima?

Jägewesse õigusse / waggadusse ning õn-
nistusse sees, nenda kui temma on ülestous-
nud surnust / ellab ning wallitseb igga-
weste. Luf. I, 74, 75.

26. Kas sinna ussud / sedda keik tõssi
ollewad?

Jah, se on tõeste tõssi.

27. Agga / kas meie woinne ommast wäest
Jäsus nenda tenida?

Ei woi mitte, waid pühha Waimo wäe ning
abbi läbbi. Wil. IV, 13.

28. Kust õppime meie sedda?
Teise peatükki kolmandast õppetusest, selt
Pühhitsemisest.

Kolmas Õppetus: Pühhitsemisest.

1. Mis se on: pühhitsema?
Se on: pühaks, puhtaks ja waggaks tegemine.
2. Kes teeb innimesed pühhaks?
Se suur Jummal; teige-ennamiste õppetaks
pühhas kirjas, se pühha Waino tõ ollewad, d
temma pühhitseb.
3. Mis läbbi pühhitseb temma?
Jummal sanna ning Saakramentide läbbi.
4. Mis on se pühha Wain?
Se pühha Wain on se kolmas Jummal
õllemise sees, üks ainus tõsine Jummal
sa ning Poiaga.
5. Mikspärrast nimmetakse tedda
pühhaks?
Sepärrast, et temma isäsi pühha on, ja need
tes Jummal sanna wõtiwad kuulda, pühhaks
ning waggaks teeb.
6. Kas innimenne ei woi mitte ommal
wäest Jesusse sisse uskuda egga wag-
gaks sada?
Ei woi mitte, sest ükski innimenne ei woi om-
mast melest ja wäest Jesusse Kristusse omma
Jesanda sisse uskuda egga temma jure sada.

7. Kuida

7. Kuida sawad siis innimesed Jesusse jure?
Kui se pühha Wain neid Ewangeliummi
eht armo-õppetuse läbbi kutsus/ omma annes-
rega walgustab/ ning õige usfo sees pühhit-
seb ning hoiab.
8. Kuida nimmetakse neid hoopis/ tedda se
pühha Wain kutsus/ koggub/walgus-
tab n. t. s.?
Neid nimmetakse pühha risti-koggodusse
eht pühhaks.
9. Mis on se pühha risti-koggodus?
Seid pühhad risti-innimesed sün ma peäl/mis se
pühha Wain Ewangeliummi eht armo-
õppetuse läbbi kutsus/ koggub, walgustab/
pühhitseb/ ning Jesusse Kristusse jures õige
ning aino usfo sees hoiab.
10. Kusfa tunnukse pühha risti-koggo-
dusse ollewad?
Seät, kus 1) Jummal sanna selgeste ning
puhtaste õppetakse, 2) need pühhad Saakramen-
tid Kristusse seadmisse järrele wäljajaetakse.
11. Mis on pühhade ossa-saminne?
Kui need waggad innimesed pühha Waino
läbbi teine teisega Jummalast, ning teine teise käest
isfetestis ossa ning kasso sawad.
12. Kas sa ussud pattude andeks-andmist?
Jah minna ussun, et pattud andeks antakse.
13. Kes annab pattud andeks?
Se kolm-ainus Jummal.

D 4

14. Kel

14. Kallele antakse pattud andeks?
Neile, kes on nad pattud diele tundwad, südde
mest kahhesewad, ning õige usfoga Jeesusse käsi
abbi otsiwad.

15. Kallele ei anta pattud andeks?
Neile, kes tahtwad omna rummaluse ni
pattro jisse jada.

16. Kas need/kennele pattud andeks antud
pattro kiusatussest ka foggone lahti on?
Ei olle mitte. Ebr. XII, 1.

17. Millal sawad nemmad sest lahti?
Kui nemmad surewad.

18. Kas keit inimessed peawad surema
Jah peawad. Rom. V, 12.

19. Ets siis inimessed ei ja surma sisse?
Ei ja mitte.

20. Kas nemmad siis surmast peawad
üllestousma?

Jah peawad ülestousma. Joan. V, 28, 29.
21. Mit aial?

Wämsel päwal.
22. Mis peab ülestousma?

Ei mitte hing, sest hing ei sure; waid lihha eh
meie ihho, mis mullaks lainud, peab ülestousma.

23. Kas siis sesamma ihho ning lihha/ni
meil niud on/ peab ülestousma?

Sesamma ihho ning lihha peab ülestousma
agga mitte ennam pattune, többine ehk surema
waid wainolikko kumbedega.

24. Kes ärratab surnud ülles?

Se kolm-ainus Jummal, 2 Kor. IV, 4. Joan.
V, 26. Rom. VIII, 11.

25. Missuggused inimessed ärratab
Jummal ülles?

Keit inimessed, pühhad ning kurjad.

26. Mis tulleb siis/ku surnud ülestous
nud on?

Se suur kohhus ning maailma ots.

27. Kas keit peawad kohto ette tullesma?
Jah peawad. 2 Korint. V, 10.

28. Kubho siis sawad need pühhad?
Jagawesse ellusse.

29. Kubho sawad need kurjad?
Jagawesse hukatusse sisse.

30. Mis peab sepärrast meie keigesurem
murre ollesma?

Et meie omna Jeesusse armo-õppetust heal me
tel kuleme ja wastowõtame. Joan. V, 24. Keige-
ennamiste et meie ka hästi tahhele panneme, mis
Jeesus wainitseb Luk. XXI, 36: walwage ja pal-
luge iggal aial!

31. Kust õppime meie sedda õppetust
palwest?

Meie Katekismusse ramato kolmandamast pea-
tükist.

Kolmas Peatük.

Jõsa meie Palwest.

1. Mis läbbi same meie Jummal kää
fedda diget usko ning keitsuggused
muud annid?

Süddamelikko palwe läbbi.

2. Ons Jummal ka kästnud palluda?
Jah on kästnud, Matt. VII, 7.8.

3. Kelle kohhus on palwet tehha?
Keikide innimeste kohhus, agga keik ei kolba
palwele.

4. Kes ei kolba palwele?

Se ei kolba palwele, kes melega omma rumm
lusse ning patto sees jääb ellama. Esa. I, 15.16.

5. Kes woib siis Jummal meele pärrast
palluda?

Se pallub Jummal meele pärrast, kes omma
patto hädda tunneb, ommast rummalussest ning
pattust pörab, ning Jesusse Kristusse käest abbi
otseb. Joan. IX, 31.

6. Kuida peab temma palluma?

Waimus ning toes. Joan. IV, 24.

7. Mis peame meie palluma?

Keik, mis meie ning meie liggimesse ihho niid
hinge heaks tarwis lähhab.

8. Kenne nimmel peame meie palluma?
Jesusse nimmel. Joan XVI, 23.

9. Kelle

9. Kelle eest peame meie palluma?
Jõsiennese, keikide innimeste, ka meie waenlas-
te eest; keige-ennamiste keige waggade Jummal
laste eest. 1 Tim. II, 1-3.

10. Mil aial peame meie palluma?

Jõga aial. Luk. XVIII, 1. 1 Tessal. V, 17.

11. Kus paikos peame meie palwet
teggema?

Keikis paikus. 1 Tim. II, 8. Joan. IV, 21.

12. Mis on se keigeparras palwe?

Se Jõsa meie palwe, mis meie Jõsand Jõ-
sus Kristus meid on õppetanud, Matt. VI, 9-13.

Õppetus Jõsa meie Palwest.

Utle ülles Jõsa meie palwe essimessest
sannad:

Jõsa meie eht meie Jõsa/ kes sa olled taewas.
Mis se on?

Jummal tabhab meid se läbbi armolitult
kutsuda. n.t.f.

1. Kes on se Jõsa/ fedda meie peame
palluma?

Se kolm ainus Jummal.

2. Mikspärrast nimmetame meie tedda
Jõsaks/ ja mitte sureks Kuningaks?

Sepärrast, et se armoliime Jummal se Jõsa
nimmege meid tabhab armolitult kutsuda/ et
meie peame uskma/ tedda meie õige Jõsa-
--- Jõsa palluwad.

Esimesse Palwe:
 Pühhitsetud sago sinno nimmi.

1. Mis on Jummal nimmi?
 Jummal isse, temna pühha sanna, pühha
 saakramentid, ning keif, kusti tedda tummuse.

2. Eks Jummal nimmi olle pühha ilma
 meie palweta?

Jummal nimmi on kül isse- enneses püh
 ha/ agga meie pallame ---- pühhitsetud.

3. Kuida pühhitsetakse Jummal nimmi
 (1) Kui Jummal sanna selgeste ning püh
 tate õppetakse ning (2) meie ka pühhitset
 kui Jummal lapsed sedda möda ellame, sed
 da aita meid/ armas taewane Isja.

4. Kes ei pühhitse mitte Jummal nimmi
 Kes teist wisi õppetab ning ellab, ei
 Jummal sanna õppetab, se ei pühhitse mit
 te meie seas Jummal nimme; se eest hol
 meid, armas taewane Isja.

Teine Palwe.

Tulgo meie sinno riik.

1. Mitmesuggune on Jummal riik?
 Kolmesuggune. (1) Se wäe riik. (2) Se arm
 riik. (3) Se au riik.

2. Mis on Jummal wäe riik?
 Keif sefännane ma/ilm, kus Jummal ille keif
 lomade wallitseb.

3. Mis

3. Mis on se armo riik?
 Se pühha risti foggodus, ning iggaühhe
 Jummal lapsed südda, kus ta omma armo ning
 sanna läbbi wallitseb.

4. Mis on se au riik?
 Se iggarvenne ello.

5. Misugguse rigi pärrast pallume
 meie siin?
 Ei mitte wäe rigi pärrast, mis sees meie jo ella
 me, waid meie pallume armo ning au rigi pä
 rrast.

6. Eks Jummal riik tulle ilma meie
 palweta?
 Jummal riik tulle kül ilma meie palwe
 ta isfiennefest --- meie jure tulleks.

7. Kuida tulleb Jummal armo riik
 meie süddamesse?
 Kui se taewane Isja omma pühha Wai
 mo ---- ning seäl iggawest.

8. Kes saab au riki?
 Kes pühha Waimo armo läbbi Jummal sanna
 saab usknud ning Jummal mele pärrast ellanud
 omma ello otsani.

Kolma Palwe.

Sinno tahtminne sündlo kui taewas, nen
 da ka ma peäl.

1. Mis pallume meie siin?
 Et Jummal tahtminne peab sündima.

2. Eks

2. Eks Jummal tahtminne sünni ilma meie palweta?

Jummal hea armolinne tahtminne sünnib tül -- jures sünniks.

3. Mis tahhab Jummal?

Et meie omma patto hädda peame tundma Jeesusse meie õnnisteggia sisse uskma, pühhustellama, ja nenda iggaweste õnsaks sama.

4. Ons Jummal tahtminne ikka hea?

Jah on hea, ka siis, kui ta nuhtleb, et tül ilma sedda ei moista.

5. Kuida peab Jummal tahtminne ma peal sündima?

Nenda kui taewas need Ingrid ning õnsad nimesed sedda teggewad.

6. Kes julgeb Jummal tahtmissesse wõtta to panna?

Need kolm hinge waenlast: kurrat, maail ning meie lihha tahtminne.

7. Mis nou on siis neil kolmekeste?

Nemmad ei tahha lasta meid Jummal nimme pühhikeseda / egga Jummal tahtmissesse meie jure tulla.

8. Kes tahhab meile nendefinnaste hõlme waenlaste wasto appi tulla?

Se armolinne taewane Jēsa tahhab isse kelle nende kurja nou ning tahtmissesse rikkuda / meid keelda.

9. Mis on siis temma armolinne nime hea tahtminne?

Et ta meid kinnitab ning hoiab kindlasti omma

omma sanna ning usso sees meie otsani / se on temma armolinne ning hea tahtminne.

Nelijas Palwe.

Meie iggapawast leiba anna meile tännapäw.

1. Mis pallume meie sünni?

Keif sedda, mis meie waese ihho toidusseks ning üllespidamisseks tarwis lahhab.

2. Kelle eest pallume meie iggapawast leiba?

Meie ning keifide eest, waggade ning kurjade eest.

3. Kas Jummal annab ka kurjadesse iggapawast leiba?

Jah Jummal annab iggapawast leiba tül ilma meie palweta ka keifile kurja innimestele.

4. Mis pärrast pallume meie siis?

Meie pallume sefinnatsse palwe sees / et temma meile annaks sedda moista -- iggapawa se leiwa.

5. Kas siis waggad ning kurjad omma iggapawast leiba wastowõtrwad ühhel wiisil?

Ei mitte, waid waggad wõtrwad omma leiba tännoga wasto, agga kurjad tännamata südda.

6. Mikspärrast pallume meie iggapawast leiba.

Et meie ei pea mitte tullewa aasta ette murresema,

retsema, waid rahhal ollema sega, mis meile igapäew tarwis lähhab.

7. Mis on igapäewane leib?

Keif, mis meie ihho toiduseks ning ülle piddamiseks tarwis lähhab; sominne nisuggused asjad.

8. Mikspärrast nimmetakse sedda leibwaks?

Sepärrast, et need asjad keif sin ilmas meile tarwis lähhawad kui se igapäewane leib.

Wies Palwe.

Uing anna meile andeks meie wõllad / meie andeks anname omma wõlglastele.

1. Mis süggused wõllad on need?

Keif pattud, olgo teada ehk teadmata.

2. Kes annab pattud andeks?

Se taewane Jesa.

3. Kuida meie temma käest andeks wõtta / mis pallume?

Et temma ei tahhaks wadata meie patte peäle, egga nende pärrast meile sedda keeld mis meie pallume.

4. Kas meie sedda wäärt olleme?

Meie ep olle sedda mitte wäärt, / mis me pallume ---- tenime.

5. Kellele antakse pattud andeks?

Meile, kes omma patto hädda diele tundma / sedda

sedda süddamest kahhetsewad, ning dige ussoga Jeesusse käest abbi otsiwad.

6. Mis tootawad need waggad Jummalale?

Et nemmad tahtwad ka süddamest andeks anda ning heal meel head tehha neile / kes nende wasto elsiwad.

7. Kuida andwad niid waggad omma waenlastele pattud andeks?

Nenda et nemmad ei tahhagi se peäle möttelda; waid tahtwad weel peälegi omma kurjategiattele head tehha, kui se tarwis lähhab.

Kues Palwe.

Ärra sata meid mitte kiusatusse sisse.

1. Mitmesuggune on se kiusatus?

Kahhesuggune, teine hea, se on Jummalast; teine kurri, se on kurratist.

2. Kas siis Jummal ei kiusa kurjaste? / Jummal ei kiusa keddagi kurjaste.

3. Kuida Jummal siis kiusab?

Temma kiusab innimeste heaks (1) heategemistega, (2) käskudega, (3) waeste häddaliste innimestega, (4) pattuste kurjade innimestega, (5) feigesugguse risti ning willetjussoga.

4. Kes kiusab meid kurjaste?

Need kolm hinge waenlast, kurrat / ma, ilm ning meie libha.

*

E

5. Mis

5. Mis meie niitud pallume seinnat
palwe sees?

Meie pallume/ et Jummal meid tahh
hoida ja üllespidada/ et 1) kurrat/ ma
ning meie lihha meid ei petra/ egga
ebba usso/ kassipiddimõtlemisse, ning mo
mu sure patto ning habbi sisse, ning 2) kui
sega peaks liusatama/ et meie kummat
wiimselt ärravoidame ning woimust sa

Seitsmes Palwe.

Peästa meid ärra sest kurjast.

1. Mis meie pallume siin?

Et Jummal tahhaks meid üskford sest ku
foggone peästa.

2. Mittmesuggune on se kurri ehk k
Neljafuggune (1) hinge (2) ihho (3) wa
dusse ning (4) au kahjo.

3. Kuida peästab Jummal need wagg

1) Kui temma nende risti wähhendab, ja
ma Waimoga neid rõmustab. 2) Kui temma
sa otša neile annab ning armoga --- ta
wõrttab. 2 Kor. I, 10, 2 Tim. IV, 18.

4. Misfuggused on Issa meie palwe
wiimsed sannad?

Sest sinno pärralt on se riit/ ning se
gi/ ning se au iggawest/ amen.

5.

5. Mis õppetawad need sannad?

Need sannad finnitawad nende waggade usko;
et nemmad peawad kindlaste uskma, et Jummal
tahhab nende palwet kuulda.

6. Kas Jummal peab siis nende palwet
kuulma?

Jah peab, sest temma pärralt on se riit, ning
meie olleme temma rigi lapsed.

7. Kas ta woib palwet kuulda?

Jah woib, sest temma pärralt on se wäggi.

8. Kas ta tahhab palwet kuulda?

Jah tahhab, sest temma pärralt on se au
ning keif sünnib temma pähha nimme auuks. 1 Ma.
r. XXX, 10, 14.

9. Mis se on: amen.

Se on, et minna pean kindlaste uskma/
et se taewane Issa meie palwe heldeste on
wastowõtnud ----- sündima.

10. Kust woime meie niitud sedda kindlas
te uskuda/ et Jummal meie palwet
kuuleb?

Sest, et Jummal isst 1) on meid käftnud
nenda palluda, ning 2) tootanud / et temma
meid tahhab kuulda.

11. Kas sinna ka ussud sedda kindlaste?

Amen/ Amen/ se on, jah/ jah/ se peab tõeste
nenda sündima. CXLV Laul. 18, 19. salm.

E 2

12. Kust

12. Kust tulleb nisuggune usk?
 Jummal sarnast ning neist pühhist Saakramentidest.

Õppetus neist Saakramentidest.

1. Mis on üks Saakrament?

Saakrament on üks nähtav asi, mis läbi Jummal omma näggemata armo ning annab pakkub ning annab, ning sega ommad tootuseks meie usko finnitab.

2. Mitto Saakramenti on ue seäduse aial?

Kaks (1) Nistmisse (2) Altari ehk pühha sõna aia saakrament.

3. Mitto asja tullewad ühhe saakramenti jures tähhele panna?

Kolm (1) üks nähtav asi, (2) üks näggemata asi, (3) Jummal kätt ning tootus.

Neljas Peatük.

Pühhas Ristmissest.

1. Mis on Ristminne?

Ristminne ep olle mitte paljäs wessi -- ühtepandud.

2. On siis pühha ristminne üks Saakrament?

Jah on.

3. Mis on se nähtaw assi ristmises?

Wessi.

4. Mis on se näggemata assi?

Se on Jummal Jäsa, Poeg ning pühha Waim omma armo annettega.

5. Mis on se Jummal kasso-sanna?

Kui meie Jäsand Jesus Kristus ütleb Matteuse ramato wiimses peatükis (XXVIII, 19.) Minge ning õppetage ----- nimmel.

6. Mis on se tootusse sanna?

Kui meie Jäsand Jesus Kristus ütleb: Marcusse ramato wiimses peatükis: (XVI, 16.) Kes ussub ning ledda ristitakse, se peab õnsaks sama ---- hukka moistetama.

7. Mis annab ehk satab se ristminne?

Temma satab pattude/ andeks andmist -- kuluwad.

8. Kuida woib wessi ni sured asjad tehha?

Wessi ei te sedda tõeste mitte/waid Jummal sanna ---- pühha Waimo läbbi.

9. Mis õppetab se pühha Paulus sest sinnerfest asjast?

Paulus ütleb Titusse ramato kolmandamas peatükis

peatükis: Jummal on meid õnsaks teinud
uesündimise --- se on tõeste tõsi.

10. Mis tähendab nifuggune weer
ristminne?

Se tähendab/ et wanna Adam peab
iggapäwase lahhersemise --- iggaweste ellama.

11. Mis on se wanna Adam?

Se on meie kurri pattune südda ehk päris-
keitide kurja himmudega, mis meie omma want
matte läbbi fest esimesest Adamast olleme pä-
nud.

12. Mis läbbi peab temma sama ärru
upputud?

Iggapäwase lahhersemise ning pat-
pöormise läbbi. Kol. II, 11-14.

13. Mis peab ettetullema?

Se uus Innimenne.

14. Mis on se uus innimenne?

Se on se uus südda ning meel, mis Jum-
neile annab, kes Jesusse Kristusse sisse süddam
ustwad. Efel. XXXVI, 26. Kol. III, 10.

15. Kuida peab se uus innimenne et-
tetullema?

Nenda et temma usso walgus peab enn-
enam paistma feigesugguste heateggude
Matt. V, 16.

16. Kuida

16. Kuida peab se uus innimenne ellama?
Temma peab õigusse ja pühastusse sees
Jummala ees iggaweste ellama.

17. Kus se on kirjutud/ et Ristminne
sedda keit tähendab?

Pühha Paulus ütleb ommas ramatus, Roma
rahwale kirjutud, fuendamas peatükis: Meie
ollega Kristussega --- udes ellus läima.

18. Mikspärrast olleme meie Kristus-
sega mahhamaetud surma sisse?

Et meie iggapäw need pattused himmud süd-
dames peame surretama, ning otsego haua sisse
jätma. Rom. VI, 11, 12, 13.

19. Ons Kristus haua sisse jänud?

Ei olle mitte; waid temma on allesärratud
surruust Issa au läbbi.

20. Mikspärrast on Kristus illes-
ärratud?

Et meie peame udes ellus läima.

Wies Peatük.

Pühha Altari Saakra- mentist.

1. Mis on se altari Saakrament?

So on meie Issanda Jesusse Kristusse
tõssine ihho ning werri----- seätud.

E 4

2. Mis

2. Mis on se nähtaw assi Altari
saakramentis?

Leib ning wiin.

3. Mis on se näggemata assi?

Meie Isanda Jesusse Kristusse ihho ning
werri.

4. Mis on se Jummalala Rääso-sanna?

Kui temma ütleb: wörte ning söge/ se on
minno ihho; joge keik seält seest/ se on minno
werri.

5. Mis on se tootusse sanna?

Kui Jesus Kristus ütleb: mis teie ja minna
eest ärrawallatakse pattude andeks/ andmist
seks.

6. Kes on niitud sedda seädnu?

Meie Isand Jesus Kristus.

7. Mil aial?

Sel öfel/ mil tedda ärra-anti.

8. Kennele on Kristus sedda seädnu?

Temma on sedda keikile risti-rahwale seäd-
nu; agga õiged woõrad seinnatse laua
on ükspäinis need tõssifed risti-innimesed.

9. Kes on üks tõssine risti-innimenne?

Se on üks tõssine risti-innimenne, kes Jesus
se Kristusse sisse ussub, kelle sees pühha
on, kes pattude andeks/ andmist sanud, ning
omma

omma pattuste himnude wasto panneb, ja neid
surretab.

10. Mis siis Kristus teinud/ kui temma
se sure söma- aia seadis?

Temma wöttis leiba/ tännas/ murdis ning
andis omma Jüngeritele. Selsammal kom-
bel wöttis temma ka karrika pärrast õhto-
söma- aega/ tännas ning andis omma Jüng-
eritele.

11. Mis ta neile ütles?

Temma ütles: wörte ning söge/ se on min-
no ihho; Joge keik seält seest/ seinnane karris-
kas on se uus seädu minno werre sees.

12. Mis sa leiwaga ühtlase sööd?

Jesusse tõssise ihho.

13. Mis sa winaga ühtlase jood?

Jesusse tõssise werre.

14. Kas sinna siis kindlaste ussub / et sa
se õnnistud leiwaga Jesusse ihho/ ja se
õnnistud winaga Jesusse werd
saad?

Jah minnausfun sedda kindlaste Jesusse sanna
peale. Mat. XXVI, 26. 28. Mar. XIV, 22. 24.

15. Mikspärrast on niitud se õhtosöma-
aeg seätud?

Meie Isand Jesus ütleb: Luf. XXII 9:
sedda tehke minno mällestusseks.

16. Mis peame meie mäletama?
 (1) Meie Jeesuse suurt armo meie wasto, (2) Tema kibbedat kannatamist ning surma, (3) Tema suurt wägge, et ta meie heaks patto, surma ning kurrati peale woinust sanud.

17. Mis kasso on meil sestuggusest sömissest ning jomissest?

Sedda näitwad meile needsinna set sanud: mis teie eest ärra-antakse ning ärra-wallatakse pattude andeks-andmisest.

18. Kennel on pattude andeks-andminne?

Sellel, kes omma patto hädda öiete tunne Jeesuse siise usub, ning öige usso läbbi patto wõttab panneb.

19. Mis kasso tulleb meile pattude andeks-andmisest?

Aus pattude andeks-andminne on, seal on ta ello ning õnnistus.

20. Kuida woib ihholit söminne ning jominne nisuggused sured asjad tehha?

Söminne ning jominne ei te sedda töest mitte --- pattude andeks-andminne.

21. Kes wõttab aufaste sefinaatse Saakramenti wasto?

Paastma ning ihho polest --- usklikud süddamed.

22. Misuggused kaitwad nüüd kurjaste Jeesuse laua jures?

Keif need, kes kaksipiddi mötlewad, ja ei usu öiete mitte.

23. Misuggused kaitwad aufaste ning hästi Jeesuse laual?

Need, kes Jeesuse sanna: mis teie eest ärra-antakse, süddamest uskwad, kaksipiddiste möttet- te wasto pannewad, ja omma patto hädda sees omma Jeesuse kääst kowwaste abbi ootwad.

24. Mis on sepärrast öigede risti-inni- meste kohhus?

Et nemmad peawad isfienneste peale kohhut moistma. 1 Kor. XI, 31.

25. Kuida peawad nemmad en- neste peale kohhut moistma?

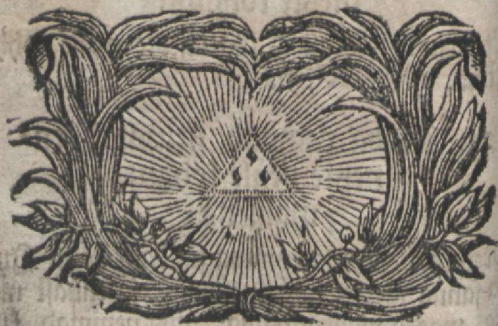
Nemmad peawad omma süddant hästi Jum- mala sanna järrele läbbikatsuma, ja ennast mitte siina wasto wabbandama, mis nemmad kuul- wad Jummalala sanna sees keelbud ollewad; waid nemmad peawad keif pattused himmud, mötled ning muud ekstusused hea melega Jummalala ette illestunnistama, ning nende wasto Jeesuse kääst abbi otsima.

26. Mis on ühhe tõsise Jummalat
kohhus/ kes hästi Jeesuse laua
jures käinud?

Temma kohhus on Jummalat temma Falli
mo anni eest fita ning tännada, omma ello päi
päävalt Jeesuse abbiga parrandada, pattude
ennast hoida, ning nenda ellada, kui wagga
risti-innimesse kohhus on.

Katekismusse Selletusse Dts.

Reif Ewangeliummid

ning Epistlid

teige se Aasta läbbi/
ning ka

1. Meie Isfanda Jeesuse Kristusse
Kannataminne/ Surm/ illestous-
minne ning Taewaminne.
2. Jerusalemma Liina Ärra-
rikminne.

Druckitid 1729 Aastal.